

Hanna Sarkkinen vas ym.

Kirjallinen kysymys kaivoslain uudistuksesta

Eduskunnan puhemiehelle

Kaivostoiminta herättää monenlaisia tunteita kansalaisissa, ja parhaillaan on käynnissä useita kiistoja kaivosten ympärillä eri puolilla Suomea. Mikäli EU:n ja Kanadan välinen vapaakauppasopimus CETA tulee voimaan, syntyy kaivosalalle mahdollisesti investointisuojaan perustuvia riitoja. Eduskunta onkin edellyttänyt CETA-sopimuksen käsittelyn yhteydessä, että kaivoslakiin tehdään tarvittavat muutokset vielä tällä vaalikaudella. Riippumatta CETA-sopimuksesta nyt olisi korkea aika arvioida vuonna 2011 uudistettua lakia kriittisesti ja päivittää laki vastaamaan yhteiskunnan nykyisiä arvoja.

Suomen kaivoslainsäädäntöä on aiheellisesti kritisoitu siitä, ettei se tunnista maaperän uusiutumattomia luonnonvaroja yhteiseksi omaisuudeksi. Paikoitellen Suomen kaivoslainsäädäntö muistuttaakin villin lännen "löytöjä saa pitää" -periaatetta. Varausilmoituksella kuka tahansa saa alustavasti varata yksinoikeuden maaperän malmeihin. Ilmoituksella voi varata tietyn alueen malminetsintäluvan valmistelua varten kahden vuoden ajaksi. Malminetsintäluvan myöntää Tu-kes, mutta etsintää voi tehdä myös pelkällä maanomistajan luvalla. Varausilmoituksesta siis alkaa vuosien mittainen prosessi, jonka edetessä kaivosyhtiön oikeus maaperän rikkauksiin vahvistuu suhteessa yleiseen etuun.

Kaivostoimintaa on myös kritisoitu kaivosten aiheuttamien ympäristöongelmien takia. Kaivosten perustamista myös vastustetaan usein juuri siksi, että pelätään ympäristön pilaantumista. Surullisin esimerkki oli Talvivaaran kaivoksen mittavat ympäristötuhot. Herkän luonnon tuhoutuminen on korvaamaton menetys, joten ympäristöriskit tulisi arvioida erittäin huolellisesti, eikä malminetsintälupaa tai kaivoslupaa tulisi myöntää, jos riskejä tunnistetaan. Myös kaivosyhtiöiden vastuita luonnonsuojelusta ja alueen palauttamisesta kaivostoiminnan jälkeen tulisi kasvat-
taa. Kaivostoimintaa on tai sitä suunnitellaan myös luonnonsuojelualueille, kuten esimerkiksi So-
dankylän Viiankiaavalla, joka on sekä Natura-alue että soidensuojelualuetta. Kaivostoiminta
muuttaa luontoa liikaa, eikä luonnonsuojelualueille tulisikaan myöntää malminetsintälupia lain-
kaan.

Suomen kaivoslainsäädäntö asettaa kaivosyhtiöiden oikeudet paikallisten ihmisten ja luonnon oi-
keuksien edelle. Kun ilmoituksella voi varata alueen malminetsintää varten, syntyy tilanne, jossa
yhtiö on käyttänyt mahdollisesti merkittävästikin ajallisia ja taloudellisia resursseja kaivostoi-
minnan edellytysten selvittämiseen, ennen kuin kunnalla on kaavoituksen kautta mahdollisuus
vaikuttaa asiaan. Silloin joudutaan punnitsemaan vastakkain perusoikeuksia, kuten velvollisuut-
ta ympäristönsuojeluun ja elinkeinonvapautta. Ympäristöarvojen ja paikallisten asukkaiden tu-
lisikin voida vaikuttaa jo varhaisemmassa vaiheessa prosessia siihen, millä edellytyksin kaivos-

Kirjallinen kysymys KK 324/2018 vp

toiminta olisi mahdollista aloittaa. Laissa kyllä edellytetään yksityisen ja yleisen edun turvaamista, mutta käytännössä löytyy valitettavan monia esimerkkejä, joissa näin ei ole tapahtunut. Parhaillaan Heinävedellä on käynnissä akuutti kiista, jossa paikalliset asukkaat haluaisivat säilyttää Heinäveden kauniin ja herkän luonnon koskemattomana. Yksi mahdollisuus on muuttaa varaus ilmoitusmenettelystä luvanvaraiseksi niin, että jo lupaprosessissa huolellisesti selvitettäisiin toiminnan ympäristövaikutukset. Tällöin kaivosyhtiöt eivät turhaan käyttäisi resursseja tilanteessa, jossa kaivokselle ei ole sosiaalista hyväksyntää alueella.

Helposti ja nopeasti korjattavissa oleva asia kaivoslainsäädännössä on ns. rojaltin tai maa-aineveron käyttöönotto. Rojaltiverolla voitaisiin varmistaa, että yhteiskunta saisi osuutensa kansallissomaisuuden arvosta — varsinkin kun valtio joutuu viime kädessä kantamaan vastuun mahdollisista ympäristövahingoista. Tällä hetkellä kaivosyhtiöt maksavat varsin maltillisia korvauksia kiinteistöjen omistajille. Esimerkiksi Australiassa rojalti on 2,5 % ja Nevadan osavaltiossa Yhdysvalloissa 5 %. Vasemmistoliitto on ehdottanut Suomeen maltillista 2 %:n rojaltiveroa. Lisäksi tulisi varmistaa verovälttelyn estäminen. Suomen kaivoksista lähes kaikki ovat ulkomaisten yritysten omistuksessa. Aggressiivisen verosuunnittelun takia yhteisöveron määrä jää hyvin pieneksi. Finnwatchin arvion mukaan vuosina 2011—2014 Suomelle aiheutui kaivosyhtiöiden aggressiivisesta verosuunnittelusta 49 miljoonan euron veromenetykset, kun kaivokset maksoivat yhteisöveroa näinä vuosina vain 92 miljoonaa euroa.

Suomen kaivoslainsäädännön perusasetelmaa tulisi muuttaa siihen suuntaan, että maaperän rikkautet kuuluvat kansalaisille, ei yhtiöille. Suomen kannattaisi korostaa puhdasta luontoa ja ympäristöystävällisen matkailun edellytyksiä. Kunnat voivat vaikuttaa kaavoituksella kaivosten sijoittumiseen omalle alueelleen, mutta parhaillaan Kuusamossa ihmetellään hallinto-oikeuden päätöstä, joka kumosi Kuusamon strategisen yleiskaavan, jossa kunta päätti rajata laajoja alueita kaivostoiminnan ulkopuolelle. Seuraavaksi asiaa ratkotaan korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Kunnille tulisikin myöntää yksiselitteinen oikeus kieltää kaupalliseen toimintaan tähtäävä malminetsintä ja kaivostoiminta omalla alueellaan. Tällöin kaivosyhtiöiden ja kuntien ei tarvitsisi käydä pitkäjänteisiä oikeustaisteluita kaavapäätöksistä, ja kuntalaisten tahtotila tulisi selkeästi ilmi jo varhaisemmassa vaiheessa prosessia kuin nykytilanteessa.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitämme asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Aikooko hallitus aloittaa kaivoslain arvioinnin ja mahdollisen uudistuksen vielä tällä vaalikaudella eduskunnan hyväksymän lausuman (EV 41/2018 vp) mukaisesti?

Kirjallinen kysymys KK 324/2018 vp

Helsingissä 27.8.2018

Hanna Sarkkinen vas
Anna Kontula vas
Katja Hänninen vas
Aino-Kaisa Pekonen vas
Paavo Arhinmäki vas
Matti Semi vas
Li Andersson vas
Silvia Modig vas